№ 12 ԿԻՐԱԿԻ ՅՈՒՆՎԱՐԻ 19 1903 ԿԻՐԱԿԻ ՅՈՒՆՎԱՐԻ 19 № 12

ԵՐԵՍՈՒՆՄԷԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 ռուբլի, կէս տարվանը 6 ռուբ.
Առանձին համարները 5 կոպէկով.
Թիֆլիսում գրվում է միմիայն խմբագրատան մէջ.
Մեր հասցէն. Тифлисъ, Редакція «Мшакъ».
Կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».
Տէլէֆօն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(բացի կիրակի եւ տօն օրերից).
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով.
Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպէկ.
Տէլէֆօն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՄՇԱԿ
ԼՐԱԳԻՐԸ
1903 Թւին

12 ամսվանը	. . . .	10	ռուբլի
11	»	»	»
10	»	9	»
9	»	8	»
8	»	»	»
7	»	6	»
6	»	»	»
Մնացածները ամսական		1	»

Եւրօպայում՝ 30 ֆր., Ամերիկայում՝ 6 դօլլար, Պարսկաստանում՝ 10 ր.
Հասցէն՝ Тифлисъ. Редакція „Мшакъ“.

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Կիրակնօրեայ զրոյց. Ի՞նչ են Պարիզի որբերը. Նամակ Բալախանիից. Նամակ Շուլաւէրից. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Նամակ Պարսկաստանից. Արտաքին լուրեր.—ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ. Մանրանկար.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ. — ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Համակրելի քայլ.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ԶՐՈՅՑ

Ոչ, չատ և չատ են կրկնվում կեանքի մէջ այն դէպքերը, որոնք վկայում են, թէ վայրենի գաղափարները սպանում են մեր ժամանակի կատարեալ տէրը դառնալ։ Պէտք է, ինչպէս երեւում է, ընդունել մի նոր սկզբունք—որ վայրենութիւնը այլ ևս անզարգացած, քաղաքակրթութեան ստորին աստիճանների վրա կանգնած մտքի սեփականութիւնը չէ։ Ամենաառաջաւոր, ամենից չատ լուսաւորված հասարակութեան համբաւ վայելելն էլ դեռ գրաւական չէ, թէ նրա մէջ երեւան չեն գայ վայրենութեան այնպիսի բռնկումներ, որոնք յատուկ են մարդակերներին միայն։

Վերցնենք անգլիական ազգը։ Ընդհանուր, համաչխարհային իրողութիւն է, որ այդ ազգը առաջինն է։ Նա տիրապետում է աչխարհի կէսին իր խելքով, իր կուլտուրական հանճարով։ Բաղմաթիւ ազգեր կան նրա տիրապետութեան տակ. և Թնդանօթները, սուինները, միլիօնաւոր զօրքերը չեն, որ պահում են այդ տիրապետութիւնը աչխարհի բոլոր մասերում։ Անգլիացին նուաճում է Սուդանը, և իսկոյն բարձրագոյն դպրոց է բաց անում այնտեղ։ Անգլիական իչխանութիւնը հաստատվում է Կիպրոսում, և պետական գանձարանը տարեկան որոչ նպաստ է յատկացնում տեղական դպրոցներին։ Լայն համբերող ոգի, իւրաքանչիւր ժողովրդի ցեղական-ազգայնական զգացմունքները յարգելու սկզբունք, ազատութիւն, առաջադիմութիւն,—ահա ինչն է անգլիական տիրապետութեան հիմքը։ Այդ ազգը դարերի ընթացքում իր զարմանալի հանճարով մչակել է կուլտուրական տիրապետութեան մի այնպիսի սիստեմ, որի նմանը դեռ ոչ մի ազգ չէ գտել։

Ահա այդ անգլիական ազգից մի մարդ կայ Բաթումում, մի ոմն Րօսսէլ, որ անգլիական մի ֆիրմայի կառավարիչն է։ Ֆիրման, ի հարկէ, նաւթարդիւնագործական է։ Նա միայն մի նպատակ ունի—հաւաքել չատ նաւթ, արտահանել մեր երկրից և չատ ծախել, լաւ ծախել ու հարստանալ։

Հարստանալ։ Երկրագնդի ամեն մի կէտի վրա լսվում է այս հառաչանքը։ Հարստանալ։ Այս բացագանչութիւնը արձակում է ամեն մի լեզու, ամեն մի ցեղ, լինի նա սպիտակ, թէ դեղին, թէ սեւ։ Եւ հարստութեան կուռքը կօսմոպօլիտ է, այս բառի ամենաընդարձակ մտքով։ Նրա համար միեւնոյն է, թէ ինչ տեսակ մէջքեր են չորս տեղից ծալվում՝ հարստութիւն դիզելու համար։ Նրա ստրուկների թիւը միլիօններով է հաչվում։ Ստրուկ—ուրիչ անուն չունի հարստութեան համար քրտինք թափող մարդը, նա, որ մի չնչին վարձով գնում է դժոխքի մէջ աչխատելու, որպէսզի կեղտոտ, հոտած գործարանների, խեղդող հանքերի և այլ այսպիսի սարսափների անկիւններում ոսկու սարեր դիզէ իր տէրերի համար։

Խտրութիւն այդ ստրուկների մէջ չէ եղել, չը կայ։ Հարստութեան կուռքին ջղեր են հարկաւոր, չարժուն միս, դրաստի համբերատարութիւն։ Գիտէ՞ աչխատել ստրուկը—այս հարցը, այո, կայ։ Գիտէ՞ նա դրաստային լռութեամբ քրքրել իր բոլոր անդամները, չը խնայել իր մարմինը, տրորել նրանց օր ու գիշեր, թափելով, ի նչան իր դրաստային ջերմեռանդութեան, իր մարմնի մէջ եղած աղի հեղուկը։ Այս բոլորը հասկանալի է։

Բայց ոչ ոք դեռ չէ տուել այն հարցը, թէ հարստութեան կուռքին ծառայող դժբախտ վարձկանը ումից է ստացել իր միսը, ինչ տեսակ լեզու է պտտեցնում իր բերանի մէջ և ազգագրական ո՞ր խմբին է պատկանում իր ցեղով, իր ծագումով։ Հարստութեան Բահաղը ասել է. Թող լինեն ստրուկներ, և կան նրանք—միլիօններ, որոնք սողում են, քրտնում են, հեծում են երկրի խորքերում, հեծում են երկրի երեսին։ Սա կարգ է. Բահաղը դրել է այսպիսի բարոյականութիւն։ Դուրս գալ կարելի է այդ կարգից, այդ բարոյականութիւնից, բայց դուրս եկողը կը լինի վայրենութեան ներկայացուցիչ։

Այդ վայրենութիւնը լայն չափերով ցոյց է [illegible] վերոյիչեալ անգլիացին, պ. Րօսսէլը։ «Баку» լրագիրը մի քանի յօդուածներով մերկացրեց Միլտօնի և Դարվինի հայրենակցին։ Եւ վայրենութեան ինչ ամօթալի տեսարան բացվեց Կասպիական ծովի ափին։

Այդտեղ, այդ ափին, հարստութիւն են կանչում ամեն տեսակ ազգեր—հայ, թուրք, ռուս, հրէայ։ Եւ նրանց մօտ աչխատողները ամեն տեսակ ազգութիւններից են, բայց հաւասար իրանց վճակով, իրանց աչխատանքով։ Անգլիացին, այն փառաւոր ազգի որդին, եկաւ ամաչելու, կարմրելու՝ հայի, թուրքի առաջ անգամ։ Նա աչխատանքի, բանուորական հարցի մէջ մտցրեց ազգայնութեան հարց։ Նա ուզեց իմանալ, թէ ազգագրական ո՞ր խմբի մարդիկն են հարստութիւն աչխատում անգլիացի լօրդերի և կապիտալիստների համար։ Իմացաւ և իրան յայտնի դարձրեց իբրև մէկը այն աչխարհայեցողութեան ներկայացուցիչներից, որի ամենազզուելի տիպն էր Վէլիչկօն։

Անգլիացի Վէլիչկօ։ Դուք չէք կարող հաւատալ այս անուան։ Դուք կասէք, որ եթէ անգլիացին Վէլիչկօ լինի՝ նա չէ էլ կարող աչխարհի բոլոր մասերում տէր ու տիրական հանդիսանալ։ Բայց ինչ կարող էք ասել փաստի դէմ։ Իսկ փաստն այն է, որ պ. Րօսսէլ մի օր վճռեց և յայտարարեց իր փոքրիկ թագաւորութեան մէջ, որ անգլիացիների համար փող աչխատելու պատիւը կարող են վայելել բոլոր ազգերը, բացի միայն հայերից։ Այդ վճռի հետեւանքն այն եղաւ, որ պ. Րօսսէլի թագաւորութիւնից դուրս վռնդվեցին ութսուն և չորս հայ բանուորներ։ Միայն և միմիայն այն պատճառով, որ դրանք հայեր են։ Ուրիչ յանցանք, ուրիչ հարց չը կայ։ Եւ բանուորի հայ լինելը այնքան սարսափելի յանցանք է Րօսսէլի աչքում, որ նա նոյն-իսկ չը խղճաց մի հատ հայ գործակատարին, որ ինչ-որ հրաչքով ազատ էր մնացել հալածանքից, մնացել էր իր տեղում։ Նրան էլ ճանապարհ դրին մի սուր խաբերայութեան միջոցով։

Ահա գործարանի չեմքից դուրս չպրտվեց վերջին հայը։ Անգլիացի Վէլիչկօն հաճութիւնից ուրախ-ուրախ չփում է իր ձեռքերը։ Ութսուն և չորս տեղ է բացվել։ Ազգութիւնների ետեւից ընկած կառավարիչը, պէտք էր յուսալ, այնքան հայրենասէր կը լինէր, որ բերել կը տար ութսունևչորս հոգի այն ահագին բազմութիւնից, որ գիչերները քնում է Լօնդօնի փողոցներում, չունենալով ոչ մի կտոր հաց, ոչ մի չնաբոյն՝ պատսպարվելու համար։ Բայց անգլիացի Վէլիչկօն այդպէս չարաւ։ Նա վռնդած հայերի տեղ բերեց ռուս բանուորներ և ասաց նրանց. Ուրախացէք, այսուհետեւ դուք պատիւ պիտի ունենաք մեզ, անգլիացիներիս, հարստացնելու։

Եւ Րօսսէլ հռչակվեց Բաթումում։ Բայց մեղք է նրա այդ մեծ հռչակը միայն Բաթումում թողնելը։ Պէտք է տարածել նրան աչխարհի չորս կողմերում։ Հարստութեան Բահաղը պիտի ասէ Ալբիօնի որդուն. Դուք, պ. Րօսսէլ, կատարեալ վայրենի էք, դուք մինչև անգամ իմ բարոյականութեան տեսակէտից, հասկանո՞ւմ էք —իմ բարոյականութեան տեսակէտից անգամ կատարեալ վայրենի էք։

Փառաւոր անգլիացին աչխարհի վրա ուրիչ մի իդէալ չը գտաւ, բացի Վէլիչկօից։ Եւ Վէլիչկօ դառնալուց առաջ չը կարողացաւ մտածել ինքն իրան. ինչո՞ւ, ինչ իրաւունքով պիտի ազգայնական խտրութիւններ մտցնել այն աչխարհի մէջ, ուր գործ տեսնողը այս կամ այն տեսակ կերպարանքը, դէմքը չէ, այլ աչխատանքը, ձեռքը, ոտքը, ողնաչարը։

Ես ունեմ՝ ձեռք, ոտք, ողնաչար։ Դրանք չատ բաւական են իմ աչխատանքը կատարելու, ինձ համար մի կտոր սև հաց տուն բերելու համար։ Ցանկարծ կանգնեցնում են իմ ծնողներից ինձ տրված այդ միակ գործիքները, առանց որոնց ես ապրել չեմ կարող։ Ինչո՞ւ են կանգնեցնում։ Ես գնում եմ, հարց ու փորձ եմ անում։ Եւ իմանում եմ ինչ։ Իմ ձեռքը հայի ձեռք է, իմ ոտքը հայի ոտք է, իմ ողնաչարը հայի ողնաչար է։

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՀԱՄԱԿՐԵԼԻ ՔԱՅԼ
(Նամակ Մօսկվայից)

Անցեալ ուսումնական տարվայ ընթացքում մի քանի ուսանողներ հաւաքվում էին համալսարանում, սովորական դասախօսութիւններից դուրս, հաւաքական ոյժով, ղեկավարութեամբ պատմաբան պրօֆէսօր Վինօգրադօվի, աւելի մանրամասն ու մօտիկից ուսումնասիրելու իրանց մասնաճիւղը։

Պարապմունքները գնում էին չատ կանօնաւոր և եռանդոտ. ուսանողներից ամեն մէկը պատրաստում էր նախօրօք յայտնված նիւթի առիթով դասախօսութիւն և կարդում ընկերների ներկայութեամբ, որոնք քննութեան ենթարկելով դասախօսութիւնը՝ իւրաքանչիւրը յայտնում էր իր առարկելիքը և ի վերջոյ գալիս մի եզրակացութեան, չնորհիւ հմուտ և աչալուրջ ղեկավարութեան պրօֆէսօր Վինօգրադօվի։

Գործը սկզբում փոքր էր և սահմանափակված միայն մի քանի ուսանողների մէջ. բայց նրա կանօնաւոր ընթացքը և ակներև չահաւէտութիւնը չարժելով ուսանողներից չատ չատերի հետաքրքրութիւնը և օր աւուր աւելացնելով յաճախողների թիւը՝ պրօֆէսօրներից մի քանիսի մէջ առաջացնում է հետեւեալ համակրելի միտքը՝ դնել գործը պաչտօնական հողի վրա, դուրս գալ սահմանափակ չրջանակից և կազմել Մօսկվայի համալսարանի պրօֆէսօրներից և ուսանողներից մի պատմա-լեզուագիտական ընկերութիւն (Историко-филологическое общество)։

Գործով հետաքրքրվող պրօֆէսօրները, ստանալով լուսաւորութեան մինիստրի պատչաճաւոր թոյլտւութիւնը այս ուսումնական տարվայ սկզբին, կազմակերպում են ընկերութեան կանօնադրութիւնը և ձեռնամուխ լինում գործին։

Ընկերութեան ընդհանուր նախագահ հաստատված է պրօֆէսօր փիլիսօփայ Տրուբեցկօյ, որան օգնական՝ պրօֆէսօր իրաւաբան Նօվգօրօդցեվ։

Ընկերութեան նպատակն է ինքնազարգացումն և ի մի հաւաքումն ուսանողների ու պրօֆէսօրների՝ գիտական հետազօտութիւնների համար։

Ընկերութեան անդամ կարող են լինել մի միայն ուսանողները։ Անդամները ընտրվում են քուէարկութեամբ և ենթարկվում են քուէարկութեան՝ երբ իւրաքանչիւրը առաջարկված է լինում առնուազն երկու ուսանող-անդամի կողմից։ Ընկերութիւնը ներկայումս ունի մօտ 600 ուսանող անդամ։

Ընկերութիւնը իր զբաղմունքը աւելի օգտաւէտ դարձնելու համար, կարող է կազմել զանազան գիտական ճանապարհորդութիւններ (экскурсія)։ Մտադրութիւն կայ այս տարի կազմել մի այդպիսի ճանապարհորդութիւն դէպի Կ. Պօլիս և Աթէնք, մասնակցութեամբ մօտ 150 ուսանողների ու հետեւեալ պրօֆէսօրների. լեզուագէտ՝ Կօսեցկի, գրականագէտ՝ Կիրպիչնիկօվ, փիլիսօփայ՝ Տրուբէցկօյ, տնտեսագէտ՝ Մանուիլօվ, իրաւաբան՝ Խվօստօվ և այլն։ Այս դէպքում ընկերութիւնը ճանապարհի ծախսերի մէջ պետական կարգադրութեամբ օգտվում է որոչ զիջումներով՝ երկաթուղային ճանապարհների սակագներից 75⁰/₀, իսկ չոգենաւներից 50⁰/₀։

Ընկերութիւնը բաժանվում է մասնախմբերի (секція) համաձայն անդամների ընտրած գիտական ճիւղի։ Իւրաքանչիւր մասնախումբ ունի իր ղեկավար պրօֆէսօրը, սրա օգնականը և քարտուղարը։

Ներկայումս կազմակերպված են հետեւեալ մասնախմբերը՝ 1) պատմական, 2) գրականական, 3) փիլիսօփայական, 4) լեզուագիտական (կլասիկ), 5) արեւելագիտական, 6) իրաւաբանական և 7) բնագիտական-փիլիսօփայական։

Թողնելով իւրաքանչիւր մասնախմբի մասին առանձին խօսելը՝ ես մի քանի խօսք կասեմ միայն արեւելագիտական մասնախմբի մասին, որովհետև առանձնապէս մեզ հայերիս համար հետաքրքրականը կարող է այդ մասնախումբը լինել։

Արեւելագիտական մասնախմբի նպատակն է զբաղվել թէ արեւելագիտական հարցերով և թէ Կովկասի ուսումնասիրութեամբ։

Այս մասնախմբի առաջին հաւաքումը կայացաւ անցեալ դեկտեմբերի 5-ին, որտեղ այս մասնաճիւղով հետաքրքրվող բաւական ուսանողների ներկայութեամբ, առաջին դասախօսութիւնը կարդաց նախ՝ դօկտոր Մսերեան (ղեկավար մասնախմբի) «Արեւելագիտական մասնախմբի և նրա խնդիրների մասին». ապա կարդաց պրիվատ-դօցենտ Խախանօվ (ղեկավարի օգնական) «Կովկասի ուսումնասիրութեան նչանակութիւնը», և յետոյ կարդաց ուսանող Վ. Դաբինեան (քարտուղար) «Ներկայ հայագիտութիւնը և նրա նչանակութիւնը լեզուագիտական բաժանմունքի առարկաների մէջ», որով դասախօս-ուսանողը աչխատում է ցոյց տալ, թէ նախ՝ ո՞ր աստիճանի գիտական հողի վրա է գտնվում ներկայ հայագիտութիւնը և ինչ տեղեր ուսումնասիրում են այդ առարկան. ապա խօսելով 1902 թուի սեպտեմբերի 4-ին Համբուրգում կայացած արեւելագիտական կօնգրէսի մասին, պարոնը աչխատում է ապացուցել, որ հայագիտութիւնը աւելի լայն չրջաններում է տարածված և կան այդ առարկայով հետաքրքրվող չատ մասնագէտ—գիտնականներ։ Յետոյ խօսեց հայ գրականութեան մասին, սկսած առաջին դարերից մինչև տասնիններորդ դարը, բաժանելով չորս չրջանի՝ առաջին չրջանը—ոսկէդար, երկրորդ՝ Բագրատունեաց չրջան կամ վերածնութեան I դար, երրորդ՝ Կիլիկեան չրջան կամ վերածնութեան II դար և չորրորդ՝ Մխիթարեանների չրջան կամ վերածնութեան III դար։ Խօսելով հայագիտութեան մասին՝ պարոնը աչխատում է ցոյց տալ, թէ ինչ նչանակութիւն ունի նա պատմական և լեզուագիտական տեսակէտից և ի վերջոյ հիմնվելով պրօֆէսօր Մառի կարծիքի վրա՝ դասախօսը վերջացնում է իր զեկուցումը նրանով, թէ հայագիտութիւնը ընդհանուր գիտութիւնների մէջ ինքնուրոյն գիտութիւն է կազմում։

Ս. Մնջոյեան

Ես ասում եմ.—Պ. Ռոսսէլ, անգլիական լուսաւոր, կրթված, Սպենսէրներ տուած ազգի փառաւոր որդի, հարցրէք ամբողջ աշխարհից, իմացէք բոլոր գիտնականներից՝ մի՞թէ հայութիւնը նստած է և իմ ողնաշարի մէջ. մի՞թէ հայի և անգլիացու ողնաշարի մէջ կայ որևէ տարբերութիւն։ Եղէք բարի, նայեցէք ինձ ինչպէս մի մարդու. ես մարդ եմ, և կարող է պատահել, որ իմ ողնաշարը թոյլ լինի, ինչպէս կարող է թոյլ լինել մի անգլիացու, մի ֆրանսիացու, մի ռուսի ողնաշարը։ Եթէ դուք ինձ արձակում էք այն պատճառով, որ իմ մարդկութեան ողնաշարը թոյլ է, անպէտք է՝ ես, ի հարկէ, ոչինչ չունեմ ասելու, ինձ կը մնայ կամ չան պէս սատկել փողոցում, կամ մի կտոր հաց մուրալ։ Ասացէք, ինչ ունէք իմ ողնաշարի դէմ։

Եւ ինչ է դուրս գալիս։ Իբրև մարդկային ողնաշար՝ ես լաւ եմ։ Բայց կայ մի հանգամանք։ Իմ ծնողները նախ և առաջ մարդ են եղել և ինձ մարդկային կազմուածք են տուել։ Մարդ լինելուց յետոյ ծնողներս հայ են եղել, որովհետև պէտք է, որ նրանք մի որևէ ազգի պատկանէին։ Այո, ասում է Ռոսսէլ, բայց նրանք, այսինքն իմ ծնողները, յանցաւոր են, որ հայ են եղել, որ սնվել են և ծնել են հայ ազգի մէջ։ Նրանք կարող էին լինել ամեն բան, բայց ոչ հայ։ Կարող էին լինել թուրք, քուրդ, զուլուս, խափշիկ—ոչինչ յանցանք չը կայ դրա մէջ. միայն հայ լինելն է այն ոճիրը, որին ես, Գլադստոնի հայրենակից, չեմ կարող դիմանալ։

Եւ իզուր եմ ես ապացուցանում, որ փառաւոր պ. Ռոսսէլին իմ մարդկային մարմինն է հարկաւոր, իմ մէջքի այն սիւնը, որ կազմված մարդկային ոսկորներից, արիւնից, նեարդերից, ջլերից և ուղեղից։ Իզուր եմ ապացուցանում, որ իմ հայութիւնը ինձ համար է, իսկ իմ մարդկային միսն ու ոսկորը նրա համար։

Ահա, ընթերցող, վայրենի գաղափարները ինչ աստիճանի կարող են հասնել մեր ժամանակակից հասարակութեան մէջ։ Ի՞նչ կը լինեմ ես մի այդ տեսակ զզուելի վայրենութեան զոհը դառնալուց յետոյ։

Իմ խաղաղ աշխատանքի մէջ խառնում են վայրենի մարդակերութեան սկզբունքը։ Ես մի կտոր հաց եմ ուզում աշխատել իմ գոյութիւնը պահպանելու համար. բայց այդ հացը թունաւորված է խտրութեամբ, ինձ լեղի են խմեցնում գոյութեան կռւի մէջ, որ առանց այն էլ սարսափելի դժուար է ինձ համար։ Ես աղքատ եմ, ես բանւոր եմ, ես կատարելապէս զրկված եմ կապիտալի կամայականութիւնների տակ։ Եւ այդ բոլորի վրա աւելանում է ինձ համար մի աւելի մեծ դժբախտութիւն—իմ հայ լինելը։

Եւ այսպիսի մի զզուելի գործ կատարողը անգլիացի է։ Մի՞թէ, ճշմարիտ, իմ մարդկային իրաւունքների պաշտպանութեան համար ես պէտք է ցանկամ, որ աշխարհում չը լինի քաղաքակրթված մարդ, բարձր կուլտուրայի ներկայացուցիչ։

Այդ է պակաս։ Ռոսսէլները ոչ միայն թունաւորում են ինձ, այլ աւելի մեծ ոճիր են գործում.—Նրանք սպանում են իմ հաւատը...

Լ.

Ի՞ՆՉ ԵՆ ՊԱՐԻԶԻ ՈՐԲԵՐԸ

—

Հոկտեմբեր ամսի վերջերին Մարզուանի կոլէժի նախկին պրոֆէսոր, այժմ Լոնդոն վերաբնակված և որբախնամ պ. Կ. Թումայեանի գործակատար Մ. Փիրանեանը գալիս է Էջմիածին և ի թիւս իր ժողոված 5 երեխաների՝ խնդրում է նաև այլ որբեր և կարողանում է գտնել Վաղարշապատում և շուրջը 13 որբեր, որոնց համար Վեհափառ կաթողիկոսի հրամանով և միջոցներով պատրաստում են շորեր, տալիս են մի մի վերմակ, յետոյ բուրլի ճանապարհածախք և Կ. Թումայեանի անուամբ տրուած օգնութեան կոնդակ և ճանապարհ՝ ձգում այդ պարոնին։

Թումայեանի անունը նոր չէր. հինգ-վեց տարիների ընթացքում նա որբեր էր խնամում, Անգլօ-հայկական որբանոցի տեսուչ էր և այդ գործի նախաձեռնող. նրա որբերը խմբագրում և հրատարակում էին «Պատանի» թերթը։ Եկողը բերել էր նրա պատկերազարդ շրջաբերականը՝ որբուկների պատկերներով, ինքնագիր նամակը և այլն և այլն, այնպէս որ նրա բարեմտութիւնը ոչ մի կասկած չէր յարուցանում սկզբներում։

Պ. Մ. Փիրանեանը մի ուրիշ պարտականութիւն էլ է ունենում կատարելու՝—հայերի նպաստներով հաւաքել որբերին Լոնդոն. բայց Կ. Թումայեանը նախօրոք իր գրութեան մէջ յայտնում է, որ ազգայինները ներողամիտ պիտի լինեն, եթէ իրանց նուէրները անգլիացիների նուէրների շարքին չը պիտի հրատարակվեն՝ քաղաքական և այլ հանգամանքներից ստիպված։

Պ. Փիրանեանը սկսում է ճանապարհորդութեան ժամանակ մտնել քաղաքից քաղաք, երկրից երկիր և ճանապարհածախս խնդրել հայերից և օտարներից։ Աչքի առաջ կանգնած են կենդանի կարօտեալներ—18 մանրիկ որբեր. մարդիկ զգացվում և տալիս են Ռոստովում, Վիեննայում, Շվէյցարիայում և այդպիսով հերթը հասնում է Պարիզի հայերին։ Այստեղ մի փոքր աւելի բան են լսած լինում պ. Թումայեանի և նրա որբանոցի գոյութեան մասին. այստեղ մի փոքր աւելի ուժեղ կերպով են դժգոհում և աւելի զգացվում։ Բարերար է գտնվում, որը յանձն է առնում, առանց կասկածելի մարդկանց ձեռքը գցելու յիշեալ որբերին, խնամել իր սեփական միջոցներով, մարդ դարձնել այդ փոքրիկներին և տալ հասարակութեան պիտանի անդամներ։ Պարիզի Տ. Վռամշապուհ քահանային, որ Լոնդոն էր գնում, յանձնարարվում է ստուգել Թումայեան որբանոցի և «Պատանի» խմբագիրների գոյութիւնը։ Նա գնում և ստուգում է, որ ոչ որբեր կան և ոչ խմբագրատուն, որ նախկին որբերը ցիր ու ցան և փողոցների բաժին դարձրած դժբախտներ են. որ պ. Թումայեան հայ որբերին ուղարկելիս է եղել փողոցները երգելու տների առաջ և փող վաստակելու և այլն և այլն։ Քահանան այս բոլորը տեղեկագրում է Պարիզի հայերին և շուտով ինքն էլ վերադառնում։ Պ. Թումայեան գալիս է Պարիզ, տեսնում է որ Եգնայեան հարուստ հայը ոգևորված և ի գութ շարժված ուզում է անպատճառ իր վրա վերցնել որբերի հոգսն ու ծախսը, և ահա պահանջում է կամ որբերը և կամ 7000 ֆրանկ ճանապարհածախս, ասելով, որ եօթ ամսից աւել է՝ ինչ նա ծախսեր է անում այդ որբերի համար։ Որբերին տարան, ինչպէս ասացի, հոկտեմբերի վերջերին և Պարիզի Եգնայեանի հաշւով ապրում էին նրանք արդէն դեկտեմբերի սկզբներից։

Գործը հասնում է դատարանին, միւս կողմից էլ թեր և դէմ դանգատներ են հասնում Վեհափառ կաթողիկոսին, որ և հրամայում է թողնել որբերին Պարիզ, յետ ստանալ պ. Թումայեանից կոնդակը և վերադարձնել նրան՝ ինչպէս եկել էր։ Դէպքը չափազանց տխուր և խայտառակ է. շատ աւելի ծանր, քան ամերիկացիների գերեզմաններ և դիակներ կողոպտելու գործողութիւնը տարիների ընթացքում։ Բայց գործի մէջ կայ ուրիշ շատ հետաքրքիր կողմ էլ։

Գործի մէջ կան բազմաթիւ անձինք։

Կ. Թումայեան, Մ. Փիրանեան, Տէր-Վռամշապուհ, մի գրաչար և Պօլսի թերթերից մինի աշխատակից, հարուստ Եգնայեան, Պօլսի հռչակաւոր մի խմբագրութիւն, իր առաւել հռչակաւոր աշխատակցով, որոնք հանդէս են եկել այն գործում լուանալու իրանց կեղտոտ լուացքը և ցոյց տալու իրանց սրտի և հոգու ամբողջ այլանդակութիւնը։ Մեզ մօտ են այս խնդրի վերաբերութեամբ գրված հեռագիրների, նամակների, յօդուածների և այլ բոլոր փաստաթղթերի պատճէնները, որոնք երևի լոյս կը տեսնեն մօտ ապագայում. բայց այժմ համառօտ կը պարզեմ, թէ ո՞վ ինչ հաշւով է մտել այն գործի մէջ։

Պ. Թումայեան ապրել է որբերով, շահագործել է նրանց և ըստ այնմ էլ ուզեցել է մի 14—18 երեխաներ ունենալ Լոնդոնում՝ սեփական կառք և կառապան ունենալու, որովհետև այլ պաշտօն չունի։ Մ. Փիրանեան աւետարանի լոյսը տարածող մարտիրոսներիցն է, որն անցեալ տարի անյաջողութեան հանդիպեց Սալմաստի հին քաղաքում և Եւրոպա գնաց մի ուրիշ բան անելու։

Լաւ, սրանցից ուրիշ բան սպասելը քան ինչ որ արել են՝ աւելի քան միամտութիւն է։ Բայց վերցնենք սրբազան քահանային, թղթակցին և խմբագրին։ Քահանան ուզում է օգտվել ներկայ դէպքից, առիթ է գտնում չարախօսելու մի այլ Թադէոս անունով քահանայի և Եւրոպայի թեմի առաջնորդ Ութիւջեանի դէմ։ Որբերի դէպքից օգտվել է ուզում, այդպէս էլ գրում Վեհափառ Կաթողիկոսին. այդպէս էլ գրել տալիս պ. Բաղրամաճեանին՝ բառացի կրկնել տալիս իր խօսքերը, առաջարկում է, խնդրում, որ իրան ծայրագոյնութիւն տան (այրի քահանայ է) և Եւրոպայի առաջնորդ նշանակեն։ Միևնոյն ոգով թղթակցութիւններ են տեղում Պօլիս, և այնտեղի խմբագիրներից մինը, որը երկու անգամ փող է խնդրած լինում վեհարանից իր խմբագրական գործերը կարգի գնելու և ազգին անձնուէր կերպով ծառայելու համար, բայց չէ ստանում՝ յայտարարում է ի լուր աշխարհի, թէ վեհարանն ու վեհարանականները վաճառել են որբերը, որ դիտաւորեալ շահախնդրական կերպով են նրանք Մ. Փիրանեանին յանձնել նրանց, և այլն և այլն։

Կարծեմ այս պարոններին բնորոշելու համար այլ ևս ոչինչ պէտք չէ։ Նրանք իրանք արդէն բնորոշել են իրանց։ Հրապարակի վրա են դրել իրանց հոգու լուսանկարը, որի ամբողջութիւնը խոստանում ենք տալ կամ մեր ամսագիրներից մինում և կամ առանձին գրքոյկով հրատարակելով մեր ձեռքին եղած բոլոր դոկումէնտները։ Կասկած չը կայ, գործնական մարդիկ ենք. ամեն տեղ և ամեն բանում աշխատում ենք առիթը ձեռքից բաց չը թողնել. բայց մի՞թէ այսպիսի դժբախտ դէպքերումն էլ առաջին տեղը պիտի բռնէ մեր կեղտոտ եսը։

Մ.

ՆԱՄԱԿ ԲԱԼԱԽԱՆԻԻՑ

—

Յունվարի 15-ին

Օրերս «Արամազդ» ընկերութեան նաւթահանքում տների և ֆիրմայի գրադարանի բացման առիթով տեղի ունեցաւ հանդէս բացառապէս միայն իր ծառայողների համար։

Կառավարչի դահլիճը, ուր պատրաստած էր բեմը, լի էր 300-ի չափ հայ ծառայողներով, գլխաւորապէս մշակներ, որոնց շատերի համար թատրոն ասած բանը բոլորովին անհասկանալի էր։ Երգեցիկ խումբը, որ կազմված էր գործարանի արհեստաւորներից, եռաձայն «Մեր հայրենիք»-ով բացեց հանդէսը. խաղացին «Խէչօի Թուզը» և «Նաւթի Ֆանտան», մշակ դասակարգին միանգամայն մատչելի բաներ. իւրաքանչիւր արարուածից յետոյ արտասանեցին ոտանաւորներ.—«Անդրադէտ», «Հազիւ լըռացաւ» և «Աղբիւր, պարզիր». Իւրաքանչիւր ոտանաւորից և գործողութիւններից յետոյ երգում էին ժողովրդական երգեր։ Ներկայացումից յետոյ խումբը պարեց մի քանի հայկական լէլէներ, որոնք առանձին ախորժելի տպաւորութիւն թողեցին։ Ներկայացման վերջը դերակատարներին և երգեցիկ խմբին նաւթահանքի կառավարութիւնը ընթրիքով պատուեց։

Ինչքան գիտենք, ներկայումս Բալախանիում միայն «Արամազդն» է, որ այսպիսի մի օրինակելի ուղղութեամբ հոգ է տանում իր ծառայողների մտաւոր և բարոյական զարգացման, նրանց հոգեկան բաւականութեան մասին։ Ֆիրման պատրաստել էր իր համար սեփական բեմ և այժմ էլ պատրաստվում են բարեկենդանի տներին կրկին մի հանդէս ունենալ, ուր կը հրաւիրվեն և ծանօթ անձինք հարևան ֆիրմաներից։

Այս իբրև մի շատ ուրախալի երևոյթ՝ յուզում է մեր սիրտը, ի նկատի ունենալով այն անտարբեր դիրքը, որ մինչև այժմ բռնել են նաւթաշխարհի տէրերն ու կառավարիչները՝ ծառայողների նկատմամբ։

Մեզանում, ինչպէս յայտնի է, գործատէրերը և սրանց կառավարիչները դեռ վարվում են իրանց ծառայողների հետ նոյն եղանակով՝ ինչպէս դարեր առաջ ստրուկների հետ էին վարվում։ Ոչ մի հասկացողութիւն մեր լուսաւոր ժամանակի պահանջների մասին։

Բայց ժամանակ է, որ տգէտ ու չարքաշ աշխատաւորի հոգեկան պահանջներն էլ ի նկատ առնվեն այս արդիւնաբերական աշխարհում։

Շ. Յովհաննիսեան

ՆԱՄԱԿ ՇՈՒԼԱՒԵՐԻՑ

—

Յունվարի 8-ին

Ջրօրհնէքի օրը, երեկոյեան, առաջին անգամ տեղի ունեցաւ սիրողների երեկոյթ։ Մի շաբաթ կրկնութեան փորձեր անելով նախաձեռնողները պատրաստել էին մանկահասակ օրիորդներից և ուսումնարանի աշակերտներից մի խումբ պարող և երգող։ Երեկոյթը բացվեց «Մեր հայրենիք» երգով, որից յետոյ սկըսվեց մի ներկայացում—«Խեչօի Թուզը», մեծ ծիծաղ պատճառելով ժողովրդին։ Ապա խումբը երգեց ծրագրում նշանակված երգերը, իսկ մէջընմէջ կարդացվեցին ոտանաւորներ. նոյնպէս մէջընմէջ արտասանվեցին մանկական ոտանաւորներ օրիորդներից ու տղաներից։ Օրիորդների մէջ ամենալաւ և ազդու շեշտով «Թէ իմ ալևոր հերքս սնանյին» ոտանաւորի արտասանողը Նունուֆար Ղազարեանն էր, իսկ տղաների մէջ Ց. Նազարեան։ Ա. Ղազարեանի և Ա. Երիցեանի դերակատարութեամբ յաջող տարազով ներկայացվեց և՝ «Գացէնք Աբարան» երկու առևտրական գիւղացու վէճը, Աբարանի բարբառով, այն աստիճան լաւ, որ ժողովրդի բուռն ցանկութեամբ և առաջարկութեամբ երկրորդ անգամ կրկնվեց։

Այնուհետև սկսվեցին պարերը պարերգերով։ Երգեցին ու խաղացին «Հօյ Նազանըմ», «Լէֆօ լէլէ», Դիլբար ջան», «Զիմու չիմ», «Զամբար» «Բեօսօղլի» և այլն։ Այդ երեկոյ, երաժշտական մասը աւելի շքով անցկացնելու համար, նախաձեռնողները խնդրեցին այստեղի մի հարուստից գրամոֆոն, բայց նա մերժեց. թող այդ հարուստը գէթ օրինակ վերցնէր տեղս ապրող այն ռուս յարգելի անասնաբոյժից, որ համաձայն առաջարկութեան, ամենայն սիրով ու պատրաստակամութեամբ դատարկել տուեց Ա. Ղազարեանի մեծ դահլիճը, ուր ապրում էր նա և ուր տեղի ունեցաւ երեկոյթը։ Ներկայ էին երկու օտարազգի բըժիշկներ իրանց ընտանիքներով. այդ պատճառով անգիր արտասանվեցին ռուսերէն ոտանաւորներ էլ։ Մուտքը ձրի էր։ Ներկայ էր խուռն բազմութիւն երկու սեռի, շատերն եկել էին ընտանիքով։ Երեկոյթը սկսվեց 7 ժամին և տևեց մինչև 12-ը։

Մտադրութիւն ունի նոյն խումբը մի քանի երեկոյթներ սարքելու առաջիկայ բարեկենդանի և Զատկի տներին։

Գր. Բալասեան

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

Վլադիկավկազից ուղարկված է մեզ 10 րուբլի՝ մի օրինակ «Մշակ» ուղարկելու այնտեղի հայ զինուորներին։

—

Ինչպէս հաղորդել էինք՝ դատաստանական պալատը ամսիս 9-ին և 14-ին քննած եկեղեցական կալուածների վերաբերեալ վճիռների յայտարարութեան համար որոշել էր ամսիս 18-ը։ Երեկ պալատն յայտարարեց Կարսի եկեղեցական շինութեան ու տասը կրպակների վերաբերեալ վճիռը յօգուտ եկեղեցու, որոշելով առնել յիշեալ կալուածները դպրոցական վարչութեան իրաւասութիւնից և յանձնել հոգևոր իշխանութեան՝ պատասխանատու կողմին ենթարկելով դատաստանական ծախսերի։ Գալով Վաղարշապատի Էջմիածնապատկան տան և Կաղզուանի եկեղեցապատկան հինգ այգիների վճիռներին՝ պալատը յետաձգեց, մի քանի կարևոր խնդիրներ պարզաբանելու համար՝ տալով դպրոցական վարչութեան ներկայացուցչին առաջին երեք գործերի համար եռամսեայ ժամանակամիջոց, իսկ Կաղզուանի այգիների վերաբերութեամբ՝ պալատի որոշած հարցերին բաւարարութիւն տալու համար սինոդի հաւատարմատարին տալով երկու շաբաթ ժամանակամիջոց։

—

Պետերբուրգում կարճ ժամանակից յետոյ կը բացվեն արևելեան լեզուների առևտրական կուրսեր։ Այդ կուրսերում, ինչպէս հաղորդում են լրագիրները, կաւանդվեն պարսկական, թիւրքական և չինական լեզուները այն անձերի համար, որոնք ցանկութիւն ունեն առևտրական յարաբերութիւնների մէջ մտնել Պարսկաստանի, Թիւրքիայի և Չինաստանի հետ։ Գլխաւորապէս կուրսերը պէտք է պատրաստեն կոմմի-վօյեաժեօրներ Արևելքի համար։

—

Առաջիկայ երեքշաբթի օր, Թիֆլիսի Արտիստական ընկերութեան դահլիճում տեղի կունենայ օրիորդ Օ. Քալանթարեանի և ջութակահար Մ. Վասիլևի կոնցերտը։ Օրիորդը կատարելագործվել է երաժշտական արհեստի մէջ կոնսերվատորիայում։

—

Ստացանք Գերցէնշտէյնի կազմած «Тифлисскій настольный календарь на 1903 годъ», որի մէջ բացի զանազան տեղեկութիւններից Թիֆլիսի մասին, բացի զանազան հասցէներից զետեղված են ընդհանուր վիճակագրական և այլ տեղեկութիւններ, հայոց օրացոյցը, մի երկու նկատողութիւն տեղական մամուլի մասին և մի քանի մանր-մունր գրական նմուշներ։

—

«Бак. Извѣстія» լրագրին հաղորդում են, որ ժանդարմների առանձին կորպուսի հրամանատար և ներքին գործերի մինիստրի օգնական Ֆօն-Վալ առաջիկայ փետրվար ամսին կայցելէ Կովկասեան քաղաքներից՝ Թիֆլիս, Բագու, Բաթում, Պետրովսկ և Վլադիկավկազ։

—

Այսօր, յունվարի 19-ին, Թիֆլիսի ժողովարանում, յօգուտ հրդեհից վնասված ցխինվալցիների, տեղի կունենայ Ամերիկական բազար կոնցերտային բաժանմունքով։ Աչքի առաջ ու-

նենալով հրդեհից վնասված ցխնվալցիների թշուառ դրութիւնը, ցանկալի է, որ հասարակութիւնը չը զլանայ ներկայ լինել երեկոյթին։

—

Ցիչեցնում ենք հայ հասարակութեան, որ վաղը Արտիստական ընկերութեան թատրոնում, Հայոց դրամատիկական ընկերութեան խումբը, մասնակցութեամբ մեր յայտնի դերասանուհի տ. Սիրանոյշի, ի նպաստ տ. Մելիքեանի և Ցարութիւնեանի կը ներկայացնէ առաջին անգամ հայերէն լեզուով «Շղթաներ» յայտնի դրաման և Արշակ Բ. ողբերգութիւնից բանտի տեսարանը։

—

Ուրբաթ, յունվարի 17-ին, Թիֆլիսի նահանգապետը դիմեց Թիֆլիսի քաղաքագլխի պաշտօնակատարին մի առաջարկութեամբ, որի մէջ մատնացոյց է անում այն բանի վրա, որ լեռներում առատութեամբ եկած ձիւնը հալուելով կարող է չափազանց բարձրացնել ջրի մակերևոյթը Կուր գետում և այդպիսով մեծ վնասներ պատճառել Թիֆլիսի այն թաղերին, որոնք գտնվում Կուրի ցածրադիր ափերում։ Ուշադրութեան առնելով այս հանգամանքը՝ Թիֆլիսի նահանգապետը խնդրում է քաղաքագլխի պաշտօնակատարից վաղօրօք միջոցներ ձեռք առնել ազատելու քաղաքացիներին թէ մարդկային և թէ այլ զոհերից։

—

Ի նկատի առնելով այն հանգամանքը, որ արևմտեան Անդրկովկասի՝ ջերմ կլիմայական պայմաններ ունեցող մի քանի տեղերում կարող է մշակվել խինինի ծառը՝ երկրագործութեան և պետական կալուածների մինիստրութեան երկրագործական դէպարտամէնտը ուղարկել է Կովկասեան Գիւղատնտեսական ընկերութեան երկու օրինակ բժիշկ Մանօցկու հետազօտութիւններից յիշված հարցի մասին։

—

ԴԵՐԲԷՆԴԻՑ մեզ գրում են. «Այժմ Դերբէնդի հայ հասարակութեանը զբաղեցնող կարևոր հարցերից մէկը այն պէտք է լինի, որ տեղիս նոր բացված րէալական դպրոցում և օրիորդաց պրօգիմնազիայում, քաղաքային և ուրիշ դպրոցներում հայ երեխաներին մայրենի լեզուի և կրօնի դասերը աւանդւում են չատ թերի, ի հարկէ, ուսուցիչ չը լինելու պատճառով։ Ցիշեալ դպրոցներում, բացի րէալական ու քաղաքային դպրոցներից, ոչ մէկում հայոց լեզու չեն աւանդում, իսկ կրօնի դասերը աւանդում է տեղիս ծխատէր քահանան։ Տէր հայրը, զբաղված լինելով եկեղեցական և ուրիշ մասնաւոր գործերով, իր ուժերից վեր է համարում իրան յանձնված դասերը աւանդելը, և սիրով համաձայն է յիշեալ դասերը յանձնել մի ուրիշ ուսուցչի, եթէ նա գտնվէր այստեղ։ Կարևոր ենք համարում, որ տեղիս հայ հասարակութիւնը դիմէր Էջմիածնի բարձր հոգևոր իշխանութեան, խնդրելով մի ճեմարանական ցենզ ունեցող ուսուցիչ։»

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻՑ

—

Թաւրիզ, դեկտեմբերի 19-ին

Կրթական գործը, ինչպէս յայտնի է «Մշակի» ընթերցողներին, պարսկահայերի օրվայ ամենալուրջ և մի և նոյն ժամանակ անհրաժեշտ խնդիրն է։ Վերջերս շատերի ուշադրութիւնը գրաւեց իր վրա այդ խնդիրը, մամուլը երկար զբաղեցրեց իր էջերը այդ հարցով, բայց ցաւալի իրականութիւնը էլի նոյն խղճուկ պատկերն է ներկայացնում,—չեղած չօշափելի և դրական ձեռնարկութիւններ։ Միակ զգալի փոփոխութիւնը Ատրպատականի կրթական աշխարհում այն է, որ Թաւրիզի Լիլավա թաղի դպրոցը բարձրացաւ վեցերորդ դասարանի, մեր թեմական դպրոցների ծրագրով։

Վերջին օրերս Թաւրիզում մի չատ նեղ շըրջանի մէջ հարց էր բարձրացել կրթական գործին, մանաւանդ գաւառացիների կրթական գործին զարկ տալու համար, կազմակերպել մի ընկերութիւն, կամ, աւելի ճիշտ, մի ֆօնդ կազմել։ Բայց այդ խօսքը Թաւրիզում մնաց հէնց խօսք էլ և նոյն նեղ շրջանից դուրս չեկաւ, գործնականութիւն չը ստացաւ, իսկ այսօր, ինչպէս իմացանք հաստատ աղբիւրից, նոյն այդ նպատակով, թէև սահմանափակ, կազմվել է մի ֆօնդ, Ատրպատականի մի հեռու անկիւնում, Մարաղա քաղաքում։ Միանգամայն ուրախալի երևոյթ։ Բայց ինչպէս է կազմակերպվել։ Ահա ամենահետաքրքիրը, և մի և նոյն ժամանակ ուրախալին։

Դեռ վաղուց այդպիսի միտք ծագել էր մի քանիսի մէջ, վաղուց էր մտածվում այդ մասին. և մի հրաւէրի ժամանակ, առիթից օգտըւելով, արծարծում են այդ խնդիրը, որ բոլոր կողմից համակրութեամբ ողջունվում է։ Խօսքից գործի անցնելու համար անմիջապէս կազմում են արձանագրութիւն և որոշում են ունենալ նուիրատւութեան համար ժապաւինեալ ցուցակ, ստորագրութիւն են բաց անում և մի քանի օրում կարողանում են մի փոքր գումար ստորագրել տալ։

Բայց գործի հետաքրքրական և գեղեցիկը յետոյ է գալիս։ Տեղացի մի օրիորդ, լսելով այդ ձեռնարկութեան մասին, ոգևորվում է և սկսում է եռանդուն կերպով հանգանակութիւն բաց անել տիկինների և օրիորդների շրջանում յօգուտ այդ ֆօնդի և կարողանում է 30 թումանի չափ մի գումար ձեռք բերել, իսկ այդ գումարը յանձնում է կազմակերպող մարմնին մի հանդիսաւոր օր, իր նշանագրութեան երեկոյեան։ Կազմակերպող մարմինը, ընդունելով օրիորդի հանգանակած նուէրը, որոշում է այդ ֆօնդը կոչել նրա անունով՝ «Արուսեան ֆօնդ»։ Օրիորդի անունը Արուսեակ Ենակօլօպեան է։

«Տիրող ոգևորութեանը, ինչպէս գրում է նախաձեռնողներից մէկը, չափ ու սահման չը կար. երիտասարդ զոյգը գտնվում էր փառքի և բերկրութեան գագաթնակէտի վրա։ Այս գիշեր նշանվող զոյգն էլ 5-ական թուման նուիրեց և սրբագործվեց «Արուսեան ֆօնդը» և գումարն էլ հասաւ 60 թումանի»։

«Արուսեան ֆօնդ» կազմողները նպատակ են դրել նպաստել, ապահով և բարելաւ դրութեան մէջ դնել Մարաղայի օրիորդաց դպրոցը։

Որքան գիտեմ, այս ձեռնարկութիւնը, այն էլ այս ձևով կազմված, ոչ միայն Ատրպատականում, այլ ամբողջ Պարսկաստանում առաջինն է, չէ ունեցել իր նմանը։ Պարսկահայերի խաւար անկիւնում այդ մի չատ մխիթարական երևոյթ է և միանգամայն արժանի համակրանքի։

Այդ մի հրաշալի օրինակ է պարսկահայերի համար, թող կազմակերպեն ֆօնդեր այդ նպատակով ամեն քաղաքներում, ամենախուլ անկիւններում, ուր հնարաւոր է, և զարկ տան լուսաւորութեանը. չը պէտք է ձեռքերը ծալել և սպասել, որ դրսից օգնութիւն գայ։ Արէք, գործ սկսէք և համոզված եղէք, որ ուրիշներն էլ կօգնեն ձեզ և անաջողութեան չէք հանդիպի, միայն հաւատով և եռանդով պէտք է կըպչել գործին։

Ռուսահայերն էլ չատ բան ունեն սովորելու այդ օրինակից. թող հետևեն այդ զոյգին և յաւերժացնեն այսպիսի հանդիսաւոր օրերը նըման յիշատակներով, նուէրներով և ձեռնարկութիւններով։

«Արուսեան ֆօնդի» հիմքը դրված է, արդէն անցել է գործի ամենադժուար մասը և մենք յոյս ունենք, որ աւելի և աւելի հիմնաւոր կը դառնայ, կընդարձակվի, ուշադրութիւն կը դըրաւէ իր վրա և անշուշտ կունենայ իր հետևողները։

Միանգամայն աջողութիւն ենք ցանկանում «Արուսեան ֆօնդին» և ուրախութեամբ ողջունում նրա երևալը։

Ե. Ֆրանգեան

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

—«Polit. Corresp.« լրագիրը համառօտաբար հաղորդում է այն յայտագրի բովանդակութիւնը, որ թիւրքական արտաքին գործերի մինիստր Թէվֆիկ-փաշան ուղղել է եւրոպական մեծ պետութիւնների ներկայացուցիչներին։ Թէվֆիկ-փաշան հերքում է այն բոլոր տեղեկութիւնները Ռումէլիայում թիւրքական զօրքերի գործած բռնութիւնների մասին, որոնցով մի ժամանակ լիքն էին եւրոպական բոլոր լրագիրները։ Նա հաւատացնում է, թէ այդ տեղեկութիւնները քաղաքական որոշ դիտումներով տարածում են բուլղարական ագիտատօրները։ Կարգապահութիւնը թիւրքական զօրքերի մէջ,—փաշայի ասելով,—օրինակելի է. իսկ անկանոն զօրքեր, որոնց վրա սովորաբար բարդում են բոլոր բռնութիւնների մեղքը, Թիւրքիայում ամենևին գոյութիւն չունեն։ Կառավարութիւնը ինքը շահագրգռված է այն բանով, որ երկիրը խաղաղ լինի. նրա անկեղծութիւնը չէ կարող կասկածների տեղիք տալ։ Նա գործ է տալիս բնակիչներին հասարակական աշխատանքների ժամանակ, նշանակում է քրիստոնեայ ժանդարմներ, մի խօսքով անում է այն, ինչ որ կախված է իրանից։ Այս պատճառով էլ Ռումէլիայի ազգաբնակութիւնը պէտք է աշխատէ խաղաղ ապրել, խուսափելով այն ամենից, ինչ որ կարող է յուզել մըտքերը։ Դժբախտաբար խաղաղ բնակիչներին ոչ մի օգուտ չը կայ այդպիսի մեղրածորան ճառերից։

—Տանժէրում հրատարակվող «Revista Mauritania» լրագիրը հետևեալ կերպով է բացատրում Մարօկկօյում այժմ տեղի ունեցող կռիւների չարժառիթը։ Մարօկկօյի երիտասարդ սուլթանը սիրահարվեց Մակ-Լին անգլիացու՝ Մարօկկօյի զօրքերի գլխաւոր շտաբի հրամանատարի աղջիկներից մէկի վրա։ Այս ճարպիկ անգլուհին իր ձեռքն առաւ մաւրին և ենթարկեց նրան իր ազդեցութեան։ Սկսվեց Անգլիայի թագաւորութիւնը։ Այս ազդեցութեան դէմ մաքառելու համար Սպանիան և Ֆրանսիան, իւրաքանչիւրն իր կողմից, ուղարկեցին սուլթանի հարեմը մի մի գեղեցկուհի. Սպանիան մի գեղեցկուհի ուղարկեց Վալենսիայից, իսկ Ֆրանսիան մի գեղեցիկ արլէզիօնացու։ Մաւր-սուլթանի հաճոյքները չոյելով՝ «երեք պետութիւնները» աշխատում էին խլել իրար ձեռքից առաջնութիւնը հարեմում և բանը այն տեղը հասցրին, որ բոլորովին անուանարկեցին սուլթանին իր հպատակների աչքում։ «Ցէուտի Արձագանգ» լրագիրը պընդում է մինչև անգամ, թէ Մարօկկօյի սուլթանը հրաժարվել է մահմեդականութիւնից և ընդունել է բողոքականութիւն։

—Այս օրերս պրուսական սէյմում բիւջէտի մասին վիճաբանութեան ժամանակ կոմս Բիւլօվ յայտնեց, թէ լեհական հարցը պրուսական ներքին քաղաքականութեան գլխաւոր և մինչև անգամ ամենագլխաւոր հարցն է։ Լանդտագի վերջին նիստում լեհացի պատգամաւոր Եազդժէվսկի գանգատվում էր իր ճառի մէջ պրուսական կառավարութեան նոր ճնշող միջոցների վրա, ասելով թէ կառավարութիւնը վերջին տարիները աշխատում է զրկել լեհերին այն բոլորից, ինչ որ նրանց համար սուրբ է և թանգ։ Կոմս Բիւլօվի ասածների առիթով հետևեալը ցաւակցութիւն յայտնեց։ Ֆինանսների մինիստր Րէյնբաբէն առարկեց լեհ պատգամաւորի ասածներին՝ կառավարութեան թըշնամական գործունէութեան եղանակի վերաբերմամբ։ Կառավարութիւնը, նրա խօսքով, ոչ մի չահ չունի կռիւը չարունակելու Պօզնանում, բայց չէ կարող այդ կռիւը դադարեցնել, քանի որ լեհացիները խուսափում են այն ամենից, ինչ որ գերմանական է։ Ներքին գործերի մինիստր Համմերշտէյն յայտնեց, որ կառավարութիւնը տարբերութիւն չէ դնում գերմանացիների և լեհերի մէջ և ճանաչում է միայն պրուսական հպատակներին, որոնց վրա գործ է դնում միևնոյն մասշտաբը։ Մինիստրներից ոչ մէկը գակատիստների դաշնակցութեան անդամ չէ, սակայն մինիստրը այդ դաշնակցութեան գործունէութիւնը օգտակար է համարում. գերմանական արևելքում, նրա խօսքով, պէտք է գոյութիւն ունենայ մի դաշնակցութիւն, որը կը նուիրէ իրան բացառապէս գերմանականութեան չահերին։

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Մ Ա Ն Ր Ա Ն Կ Ա Ր

—

Երբ ես պատրաստվում էի կլուբի դահլիճից դուրս գալու, իմ ձեռքը բռնեց Կօթելեանը։

—Մէկ բան պէտք է հարցնեմ ձեզնից, ասաց նա։

—Չը լինի՞ արդեօք դարձեալ ձեր Գօրու մասին է, ժպտացի ես։

—Այո, մեր Գօրու մասին, վրա բերեց նա։ Արդեօք ձեզ լուր չե՞ հասել նոր ձևի թղթախաղի մասին։

—Ոչ, ոչինչ չեմ լսել, պատասխանեցի ես։ Ի՞նչ նոր ձևի մասին է ձեր խօսքը։

—Նորերս Գօրիում խաղում են եղել մի ընտանիքում «բ ա ն կ»։ Այդ խաղին մասնակցում է և մեր Գօրու քահանաներից մէկը, որի անունը չեմ ուզում յայտնել։

—Ինչու, հարցրի ես, միթէ թուղթ խաղացող քահանաներ քիչ կան։

—Ոչ, խօսքս կտրեց Կօթելեանը. թուղթ խաղացող քահանաներ չատ կան. բայց ներկայ դէպքում ուրիշ հանգամանք կայ։ Լսեցէք։ Քահանան տանուլ է տալիս իր մօտ եղած բոլոր փողը, բայց ցանկանում է խաղը չարունակել։ Իսկ խաղացողները չեն համաձայնում ապառիկ խաղալ։ Ի՞նչ անէ քահանան։

—Ի՞նչ մեծ ցաւ է և վիշտ, բացականչեցի ես։

—Եւ ահա մեր քահանան, չարունակեց Կօթելեանը, վճռում է պատժել խաղակիցներին մի անօրինակ համարձակ քայլով և նրանց աչքը հանել։

—Հետաքրքրական է։

—Քահանան հանում է վզից քահանայական լանջխաչը և հինգ ռուբլիով դրաւ դնելով խաղակիցներից մէկի մօտ՝ չարունակում է թըղթախաղը։

—Ի՞նչ էք ասում, բացականչեցի ես. դա անկարելի է։

—Ինձ պատմեցին իբրև ստոյգ եղելութիւն, հաստատեց Կօթելեանը։

—Անկարելի է, պնդեցի ես. անհաւատալի է։ Դա չար լեզուների խօսք է։

—Ես լսածս եմ ձեզ պատմում, նկատեց Կօթելեանը։

Անկասկած, դա հնարովի մի լուր է, որ ասպարէզ է գցվել՝ քահանային անուանարկելու նպատակով։

Երանի թէ այդպէս լինէր։

—

Կօթելեանը պատմեց մի քանի դէպքեր Թիֆլիսի օրվայ կեանքից, որոնք թէև բնորոշ էին, բայց չափազանց մասնաւոր բնաւորութիւն էին կրում։

Ցետոյ նա պատմեց մի փարթամ հագնված ու իրան արիստօկրատ համարողի արկածները, որոնց մէջ նա հանդէս է գալիս՝ իբրև կոպիտ մի ասիացի։

—Առհասարակ չատացել են, եզրափակեց նա, դիմակաւորված, ներկ քսած, ծպտեալ մարդկանց թիւը։ Բաւական է, որ փոքր ինչ քերէք կեղևը, իսկոյն անճոռնի միջուկը երևան կը գայ։

Կօթելեանը առաջ բերեց տասն-տասներկու օրինակ զանազան դասակարգերի շրջաններից։

—Այո, նկատեցի ես. կեղծը տիրել է ամեն տեղ և չատ թիւրիմացութիւններ է առաջ բերում։

Խօսակցութիւնը սկսեց ստանալ չափազանց խրատական և բարոյախօսական ձև։

—Ես ձեզ մի հին դէպք պատմեմ, ասաց Կօթելեանը և դրանով թէ մի զուարճութիւն պատճառած կը լինեմ և թէ մեր բերած օրինակների համար մի լուսաբանութիւն տուած։

—Ո՞րտեղի կեանքից։

—Թիֆլիսի կեանքից։ Սրա լսեցէք։ Օրթաճալի այգետէրերից մէկը մի գեղնագոյն էչ է ունենում, որի վրա կանաչի ու միրգ բարձած՝ նա ամեն օր ուղարկում է եղել իր այգու բերքը խանութպանին։ Մի օր էչը այգուց դուրս է պրծնում ու փողոցն ընկնում։ Կինտօների մի խումբ, տեսնելով գեղնագոյն էչին, մտածում են մի խաղ խաղալ։ Մօտակայ խանութից լակս են գնում, էչին ներկում սև գոյնով ու նրա մէջքին էլ թափում փոքր ինչ դարման ու հող։ Այգետէրը որոնում է իր էչին, բայց չէ գտնում։ Նա հարցնում է կինտօներից։ Սրանք ասում են, որ չեն տեսել. բայց կը ծախեն իրանց էչը էժան գնով։ Ի՞նչ անէ այգետէրը։ Միրգ ու կանաչի տանելու ժամանակն է։ Այգետէրը վճռում է գնել էչը և երեք ռուբլիով ձեռք է բերում։ Կինտօները, վերցնելով փողը, նստում են այգու դիմաց գտնվող մի խանութի առաջ ու սկսում քէֆ անել։ Այգետէրը հրամայում է ծառային մաքրել էչը հող ու դարմանից և ուղարկել խանութ։ Ծառան իջեցնում է էչը Կուրի ջրի մէջ և սկսում լուանալ։ Եւ ինչ է տեսնում։—Լուացած էչը էլի առաջվայ իրանց դեղնագոյն էչն է։ Այգետէրը տեսնում է, որ նրա գլխին խաղ են խաղացել։ Իսկ կինտօները հեռուից մի գլուխ նրա կենացն են խմում ու կանչում՝ միասին քէֆ անելու։ Այգետէրը մօտենում է, վերցնում բաժակը ու դիմելով կինտօներին ասում. «ախպրտիք, գանա իրիք մանէթ փուղ պիտի տայի, վուր նուր մէկանց իմացիլ էի, թէ վակսը չի կանա փուխի իմ էշին. ամա էլի էժան պրծայ»։ Կինտօներն էլ նրան պատասխանում են. «ի հարկէ էժան պրծար, ուրիշները էդ բանի համա հազար թումաններ են խարջում, մա՞չ»։

Կօթելեանը մի երկու մեկնութիւններ էլ տուեց։ Եւ յայտնեց, որ երբեմն ամբողջ համայնքներ են նոյն սխալն անում։ Բայց այդ մեկնութիւնները աւելի չատախօսութեան արդիւնք էին։ Ուստի ես նրանց առաջ չեմ բերի։ Մեկնութիւններ ամեն մարդ կարող է տասնեակներով մտաբերել։

Վրձին

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

17 յունվարի

ՑԷՏԻՆԻԷ։ Մեռաւ վօյեվօդա Վուկօտիչ, իշխանուհի Միլէնայի հայրը։

ՊԱՐԻԶ։ Պատգամաւորների ժողովը ձայն տուեց արտաքին գործերի մինիստրութեան բիւջէտին, պահպանելով դեսպանութիւնը Վատիկանում և գումարներ յատկացնելով միաբանութիւններին մերձակայ Արևելքում։ Դէլկասէ հայոց պատրիարքի շրջաբերականը ապացոյց է համարում մրցման ֆրանսիական հովանաւորութեան դէմ Արևելքում։ Ռուսաստանը այդտեղ բան չունի։ Ռուսաստանը պահպանում է անկեղծ դաշնակցի դրութիւն, որը չէ աշխատում իր չահերը ֆրանսիական չահերից գերադասել։ Միտելէնեան գործը ցոյց տուեց Ռուսաստանի և Ֆրանսիայի համերաշխութիւնը, և նրանց անջատելու ջանքերը ապարդիւն կանցնեն։

ՇԱԴՐԻՆՍԿ։ «Уралъ» հաղորդում է, որ եկատերինբուրգեան լաբօրատօրիան ուղարկված է հարաւային Ուրալից 20 պուդ ոսկի, Արամիլեվների ոսկէ հանքերից, որոնց մէջ կան 100 խոշոր ձուլածոյներ, որոնցից ամենամեծը 22 ֆունտ է և արժէ քսան հազար ռուբլի։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Ցունվարի 16-ին Թագուհի կայսրուհի Մարիա Ֆէօդորովնա, Մեծ Իշխան Թագաժառանգը, Մեծ Իշխանները և Մեծ Իշխանուհիները այցելեցին Ալէքսանդրինեան թատրոնը յայտնի արտիստ Դաւիդովի բենեֆիսին։

Ցունվարի 16-ին Ձմերային պալատում Նոցա Մեծութիւնների և Նոցա Բարձրութիւնների ներկայութեամբ կայացաւ հրաժեշտի ճաշ ի պատիւ ֆրանսիական դեսպան Մօնտեբէլլօի իր ամուսնու հետ։

ԲԵՐԼԻՆ։ Րէյխստագ։ Սկսվեց նախագահի ընտրութիւնը. Փոխ-նախագահ Շտոլբէրգ հաղորդում է ձայնատւութեան հետևանքները. ձայն տուեցին 285 պատգամաւորներ. 80 դրեցին սպիտակ թերթիկներ. 185 պատգամաւորներ ձայն տուեցին Բէլլէստրէմին, որը և ընտրված է։

18 յունվարի

ԲԵՐԼԻՆ։ «Local Anzeiger» բոլորովին անհիմն է համարում պտտվող աննպաստ լուրերը՝ Թագաժառանգի առողջութեան վերաբերմամբ։

ԲՐԻՒՍՍԷԼ։ Այստեղի արտաքին գործերի մինիստրութեան յանձնվեց չաքարային պայմանադրութեան վաւերացրած բնագիրը։

ՄԱԴՐԻԴ։ Սպանիական դեսպանի հեռագիրը հաստատում է այն լուրը, թէ Թեկնածուն Ֆէցի վրա է գնում։

ՎԱՇԻՆԳՏՈՆ։ Ինչպէս լսվում է՝ Բուլէնը ֆրանսիական պահանջների վերաբերմամբ յայտնեց, թէ բանակցութիւնները պէտք է կատարվեն նոյն հիմունքներով ինչպէս և դաշնակից պետութիւնների պահանջների վերաբերմամբ։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Թագաժառանգ Մեծ Իշխանը 2000 րուբլի նուիրեց անբերրիութիւնից վնասված ֆինլանդացիների օգտին։

Բաց է թողնվում պետական չորս տոկոսաբեր րենտայի նոր սերիա՝ 10 միլիօն րուբլի գումարի, Իվանգորոդ-Դոմբրովեան երկաթուղու 1898 թուի պարտամուրհակները փոխարինելու համար։

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ

Հրատարակիչներ՝ ԹԱԳՈՒՀԻ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ

ԽՍԱՀԱԿ ՄԷԼԻՔ-ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Վաճառվում է Թիֆլիսում

Խ. Բ. ՐՕԼԼՕՎԻ

ՀԱՑԱԹԽԱՆԱՏԱՆ ՈՒ ԿՈՆԴԻՏԵՐԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹԸ

Ֆիրման գոյութիւն ունի 1843 թւականից։ Պայմանների մասին իմանալ Վելեամինօվսկայա փողոց, № 4։

4—7

Продается въ Тифлисѣ
КОНДИТЕРСКАЯ И БУЛОЧНАЯ

А. Б. РОЛЛОВА

Фирма существуетъ съ 1843 года. Объ условіяхъ узнать Вельяминовская, № 4.

4—7

ՄԻ ՀԻՆ ԴՊՐՈՑԱՒԱՐՏ

երիտասարդ ստանձնում է զանազան գրական աշխատանքներ ու թարգմանութիւն (ռուսերէնից), արտագրութիւն և արտագրութիւն՝ հայերէն ու ռուսերէն լեզուներով։ Հասցէն հարցնել «Գուտտենբէրգ» գրավաճառանոցում։

2—3

ԳՈՒՏՏԷՆԲԵՐԳ

Գրախանութում վաճառվում են

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐԻՆ ՆՈՒԷՐ ՏԱԼՈՒ

հետևեալ գրքերը.—

Զարմանալի որդ 10 կոպէկ.
Եասի արկածքները 10 կ.
Ինչ է ասում սենեակը 10 կ.
Պառաւ ծիտը 3 կ.
Աշխէնն ու Մարգարիտը 10 կ.
Աղքատի բախտը 5 կ.
Գոհարիկն ու Աստղիկը 10 կ.
Նելլօն և Պատրաշը 10 կ.
Գիւղում 20 կ.
Կենդանի է արդեօք 8 կ.
Բարեկամներ 7 կ.
Առակներ բնական պատմ. 12 կ.
Մագնիս 12 կ.
Արջի պատմութիւնը, Գայլը 15 կ.
Ոզնիներ 8 կ.
Թմփլիկը 12 կ.
Լերան աղջիկը 20 կ.
Կարէնն ու Մանէնը 40 կ.
Սնդարա-Համէսը 40 կ.
Եօթն ագռաւ 40 կ.
Պատիկ ու չատիկ 40 կ.
Սրինգ հովուական 20 կ.
Ժլատ սկրուջը 15 կ.
Փոքրիկ Մէգը 25 կ.
Խժռողներ 50 կ.
Կենդանիների աշխարհում 30 կ.
Մանկական լօտօ, կուբիկներով 1 ր. 50 կ.
Մանկական լօտօ, թուաբանական խնդիրներով 1 ր.
Խորամանկ աղուէսը 10 կ.
Մանչուէն ու Կատիկը 10 կ.
Իւլիանկա 10 կ.
Մաքսիմկա 10 կ.
Ինչ է հէքիաթը 10 կ.

Դիմել՝ Тифлисъ. Книжный магазинъ „Гуттенбергъ", Лорисъ-Меликовская ул.; № 11. Г. Галустяну.

2—3

ԱՐՏԻՍՏԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

ԿՈՆՑԵՐՏԱՅԻՆ ԴԱՀԼԻՃ

Երեքշաբթի, յունվարի 26-ին

տեղի կունենայ

ԿՕՆՑԷՐՏ

դաշնակահար օրիորդ Օ. ՔԱԼԱՆԹԱՐԵԱՆԻ և ջութակահար Մ. ՎԱՍԻԼԻԵՎԻ

Տոմսակները 4 ր. 20 կ. մինչև 75 կոպ. ծախվում են «Արտիստական ընկերութեան» թատրոնի կասսայում։

1—2

ԱՐՏԻՍՏԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԹԱՏՐՈՆՈՒՄ

Երկուշաբթի, յունվարի 20-ին

Հայոց դրամատիական ընկերութեան խումբը մասնակցութեամբ

Տ. ՍԻՐԱՆՈՅՇԻ

Ի ն պ ա ս տ

տ. ՄԵԼԻՔԵԱՆԻ և պ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆԻ

կը ներկայացնէ առաջին անգամ

I

ՇՂԹԱՆԵՐ

Դրամա 4 գործ. հեղ. իշ. Ա. Սումբատովի, Թարգմ. Ալ. Մովսէսեանի։

II

ԱՐՇԱԿ Բ.

Երկրորդ գործողութիւն երգախառն։
Մասնակցում է ամբողջ խումբը։
Սկիզբն է 8 ժամին
Տոմսակները կարելի է ստանալ կասսայում։

2—2

ՀԱՆՐԱՄԱՏՉԵԼԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆ

Թիֆլիսի Հակա-ալկոհոլական ընկերութեան Հավլաբարի բաժանմունք

ՄՈՒՐԱՇԿՕՅԻ ԹԱՏՐՈՆՈՒՄ

(Թելաւեան փող., անցքը Պետր-Պաւլեան հրապարակից)

Կիրակի, յունվարի 19-ին

(Ց ե ր ե կ ո վ)

ՀԱՅ ԹԱՏԵՐԱՍԷՐՆԵՐԻ ԽՈՒՄԲԸ

Բարեհաճ մասնակցութեամբ տիկին Զաբէլ և պ. Սմօ-Խարազեանի

Կը ներկայացնէ

ԳԱՂՏՆԻ ՈՅԺ

Դրամա 5 գործող. հեղինակ. Սպաժինսկու։

Մասնակցում են.—Տիկ. տիկ. Զաբէլ, Նոնիկեան Գուլազեան, պ.պ. Սմօ-Խարազեան, Գուլազեան, Փիրումեան, Գրիգորեան, Սափարեան և ուրիշները։

Սկիզբն է 12 ժամին առաւօտեան

Տոմսակների գները 10-ից մինչև 90 կոպէկ։

2—2 Րէժիսօր Սմօ-Խարազեան

Թիֆլիսի գինւորական շինարարական մասնաժողովը յայտարարում է, որ այս յունվարի 22-ին, առաւօտեան 10 ժամին, նրա նախագահի բնակարանում (Սուդեբնայեա փողոց № 68) նշանակված է աճուրդ՝ հետևեալ աշխատանքները կապալով տալու.—1) Մասնաժողովի նիւթերից՝ ա) հողային՝ մօտ 1500 խորանարդ սաժէն, բ) հիմք շինել՝ մօտ 345 խոր. սաժէն, գ) շինութիւն ցօկօլի, մօտ 90 խոր. սաժէն և դ) պատ շարել մօտ 2.320,000 հատ աղիւսով։ 2) Կապալառուի նիւթերից—ա) Ասֆալտի յատակի շինութիւն 3/4 դ. հաստութեամբ, մօտ 600 քառ. սաժէն, բ) առանձնացնող չերտի շինութիւն, 1/2 դ. հաստութեամբ, մօտ 500 քառ. սաժ. և գ) ասֆալտի պլինտուսներ մօտ 780 պօղ. սաժ. 3) բետօնի հիմք շինելը ասֆալտի և տախտակեայ յատակների տակ մասնաժողովի նիւթերից մօտ 780 քառ. սաժէն։

Այս աշխատանքների մանրամասն պայմանները կարելի է տեսնել ամեն օր մասնաժողովի գործավարի մօտ (Սուդեբնայեա փող. № 10, բն, 7)։

Այն անձինք, որոնք կամենում են մասնակցել աճուրդին, պէտք է վկայագիր ունենան իրանց անձի մասին և գրաւական ներկայացնեն բոլոր աշխատանքների համար, բացի ասֆալտի աշխատանքներից, ոչ պակաս քան 5% աշխատանքների արժէքից, իսկ ասֆալտի աշխատանքների համար 10%։ Գրաւականը կարելի է ներկայացնել կամ առձեռն դրամով և կամ տոկոսաբեր թղթերով, որոնք ընդունվում են պետական կապալների ժամանակ։

2—3

ԲԱՑՈՒԱԾ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԲԱԶՄԱՎԷՊԻ

1903 տարւոյ

Ուղղութիւն.—«Բազմավէպը» օրէ օր կը ձգտի ըլլալ զուտ ժողովրդական—գրական թերթ մը. իր նպատակն է ազգային գրականութիւնը ժողովրդականացնել։ Մի և նոյն խմբագրութիւնը յառաջ կը վարէ թերթը և հին ուժերուն հետ կը միանան ուրիշ նորեր ալ, որոնք թերթիս մէջ պիտի ունենան առանձին հետաքրքրական բաժիններ։ «Բազմավէպը» կը հրատարակէ Առաջնորդող, Բանասիրական, Բանաստեղծական, Գրական, Պատմական, Կենսագրական, Թատերական, Գրախօսական, Քննադատական յօդուածներ։ Կը հրատարակէ Ազգային վէպեր, պարբերական լրագրութեան վրա չահեկան տեղեկութիւններ. Ժամանակակից լուրեր։ Կը շարունակէ եւրոպական դասական տիեզերահռչակ հին և նոր քերթողներու հրաշակերտ բանաստեղծական գրուածներու թարգմանութիւնը, կողքին ժամանակագրութիւնը, Մատենագրութիւնն և Ազգային թերթերու կարեւոր յօդուածներու ցանկը։

Առաքումը.—Ուր որ յատուկ գործակալներ չունինք, բաժանորդներն ուղղակի մեր հասցէին կրնան դիմել։ Թերթը կանոնաւոր և արագապէս հասցնելու համար, խմբագրութեանս մէջ կը մտնեն ուրիշ երեք նոր աշխատակիցներ։

Գործակալներ.—Գլխաւոր կեդրոն տեղեր ունինք գործակալներ, որոնց կրնան դիմել մեր բաժանորդները։ Գործակալներու միջոցով թէ թերթը ապահով կը ստացուի և թէ գրամը անոնց գիւրաւ կը փոխադրուի։ Պարսկահայք և Ռուսահայք կրնան դիմել մեր Ռուսաստանի գործակալներուն. ԹԻՖԼԻՍ.—Kaloust Kaloustian Tiflis. ՌՈՍՏՈՎ.—M. Michel de Roman Timindjian Rostoff (Sur le Don). ԲԱՔՈՒ.—M. Grégoire Ter Ovanessian Bakou.

ԱՄԵՐԻԿԱ (Պոսթոն) The «Hayrenik» Publishing company (61 Essex street) Boston, Mass.
ԵԳԻՊՏՈՍ (Գահիրէ). M. Stepan Setrak (Caire).
ԹՐՔԱՍՏԱՆ (Պոլիս) P. P. Mékithariste (Calata, Seghpos kan N. 3) Constantinople.
Իսկ մեր հասցէն է «Pazmaveb» (St. Lazare) Venise (Italie).

Պայմաններ.—Ա.—Ուղղակի մեզ դիմող բաժանորդները, բաժնեգինը կանխիկ պէտք են վճարել. հակառակ պարագային չեն կրնար թերթս ստանալ։ Բ.—Ոչ ապահովագրեալ թերթ մը բաժանորդը չը ստանալուն, կրկին յղելու պարտական չենք։ Գ.—Բաժանորդ մը իր թերթը կորսնցնելուն դրամով իսկ չենք կրնար ուրիշ մը յղել, վասն զի ամբողջ տարեկան «Բազմավէպ» մը կը փճանայ. Ե.—Բաժանորդն իր սովորական հասցէն տարեգլխէն վերջը փոխելուն, պարտական է 50 սանդիմ յղել։

Արտաքին աշխատակիցներուն.—Ա.—«Բազմավէպը» արտաքին աշխատակիցներու պէտք չունենալով, բնաւ իրեն դիմող յօդուածագիրները վարձատրելու յոյս չեն կրնար ունենալ։ Բ.— Ձենք մերժեր թղթակցութիւններ, եթէ գրուին լրջօրէն, առանց կուսակցական ոգւով, առանց կրքերու մղումով։ Գ.— Թղթակցութիւններով մեր աշխատակիցները կրնան հաղորդել տեղական ազգային բարքերը, ժողովրդեան կացութիւնը, տնտեսական կրթական վիճակը. կրնան նկարագրել եկեղեցիները, վարժարանները, ընթերցարանները։ Դ.—Ընդարձակ ընտիր ուսումնասիրութեանց պայմաններուն համար կարելի է թղթակցիլ խմբագրութեանս հետ։ Ե.—Խմբագրութիւնս ազատ է իրեն յանձնուած յօդուածները օրինաւորապէս սրբագրելու, կրճատելու և փոփոխելու։ Զ.—Մերժուած փոքր յօդուածներն յետ չենք յղեր, իսկ ընդարձակներն յետ առնելու համար ճանապարհի ծախքը պէտք է յղել։ Է.—Յօդուածագիրներերէն կը խնդրեք գրել որոշ, պարզ եւ թղթի մէկ երեսին վրայ։ Ը.—Առանձին քաղաքներու մէջ ուր գործակալ չունինք, 10 օրինակ բաժանորդ գտնողը մէկ օրինակ «Բազմավէպ» իբրեւ նուէր կը ստանայ։

„ԳԵՂՈՒՆԻ" 1903

Զատկէն առաջ կը հրատարակենք «Գեղունին» միևնոյն ծաւալով և փոխանակ 6-ի, 10 թերթ միասին կազմված և հիանալի կողքով։ Խմբագրութիւնս և տպարանի վարչութիւնն այս տարուան «Գեղունին» գերազանցապէս չքեղ և նախանձելի ընելու համար ամեն ճիգ սկսած են թափել։ Թերթը միշտ պայմանաժամուն լոյս կը տեսնէ։ Յօդուածները և պատկերները զուտ ազգային են։ «Գեղունին» պիտի ծառայէ գրական և գեղարուեստական թանկագին յիշատակարան մը ըլլալու։

«Գեղունի»-էն գոյացած մաքուր հասոյթին կէսը՝ դարձեալ ազգային որբերու և աղքատներու կը յատկացնենք։ «Բազմավէպի» մէջ պիտի հրատարակենք բաժանորդաց անունները։ Տասը օրինակ բաժանորդ գտնողները մէկ օրինակ «Գեղունի» նուէր կը ստանան։

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

	«Բազմավէպ» (առանձին)		«Գեղունի» (առանձին)	
Ոչ ապահովագրեալ	10	ֆր.	12	ֆր.
Ապահովագրեալ	13	»		

«Բազմավէպ» և «Գեղունի» միասին		
Ոչ ապահովագրեալ	15	ֆր.
Ապահովագրեալ	18	»

Հասցէն. Rédaction du journal «Pazmaveb», St. Lazare, Venise (Italie).

1—3

ԹԻՖԼԻՍԻ ԺՈՂՈՎԱՐԱՆ

Կիրակի, յունվարի 19-ին, Յոխնվալում հրդեհից վնասվածների օգտին տեղի կունենայ

ԱՄԵՐԻԿԱԿԱՆ ԲԱԶԱՐ

նուագահանդէսով, մասնակցութեամբ տ.տ. Գոնդատիի, Ոսկանեանի, Ռավիցկայայի, Ֆօն-Վանդէրի, պ.պ. Արաքսեանի, իշխ. Բարաթովի, Մեսխիի, Նիկիֆօրակի, Սեմիգալովի, Շմիդհօֆի Գ*. և երգեցիկ խմբի, պ. Մամաջանի ղեկավարութեամբ։ Նուագահանդէսից յետոյ

ՊԱՐԵՐ ԿՕՏԻԼԻՕՆՈՎ

Պարերի ժամանակ տիկինները կարող են դիմակներ դնել։ Բազարի սկիզբն է երեկոյեան ժամը 5-ին, իսկ նուագահանդէսը ժամը 9-ին։ Տոմսակները 3 ր. 50 կոպէկից մինչև 1 ր. 10 կ. և 55 կ. միայն բազարի մուտքի համար, կարելի է վաղօրօք առնել իշխ. Մ. Թումանեանի մօտ (Барятинская 8), կամ Պասկեվիչի խանութում (Голов. пр. зд. Артист. Общ.) և ժողովարանի շվէյցարի մօտ։ Նուագահանդէսի համար վերցրած տոմսակները իրաւունք են տալիս մնել նաև բազարում։

«Ամերիկական բազարի» ժամանակ կը նուագէ բալալայչիկների յայտնի խումբը։

(12, 15, 19) 3—3

ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԿԵՆՏՐՕՆԱԿԱՆ

Լ Ա Բ Օ Ր Ա Տ Օ Ր Ի Ա

Գ. ՓԱՍՏՐՄԱՃԵԱՆԻ

ԴՕԿՏՕՐ ՔԻՄԻԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ

Քիմիական անալիզներ (որակական եւ քանակական) ամեն տեսակ նիւթերի՝ հանքեր, հանքային ջրեր, գիւղատնտեսական նիւթեր եւ այլն եւ այլն։

Տեխնիկական փորձեր եւ խորհուրդներ։

Դիմել՝ Тифлисъ, Кавказская Центральная Лабораторія Доктору химіи Г. Пастерmaджіянъ, Вельяминовская ул., д. Лорисъ-Меликова, № 19.

19—24

ОТКРЫТА ПОДПИСКА НА 1903 ГОДЪ НА
XVI-ый годъ изданія XVI-ый

СѢВЕРЪ
еженед. иллюстр. лит. худ. журналъ

Въ 1903 году гг. подписчики получатъ БЕЗПЛАТНО 24 КНИГИ СОБРАНІЯ СОЧИНЕНІЙ Вс. С. Соловьева.

Въ каждой книгѣ отъ 112 до 240 и болѣе стран., отпечатан. на глазир. бумагѣ.
Это собраніе сочиненій стоитъ 15 руб.

52 №№ роскошно иллюстрированнаго журнала, въ которомъ будетъ печататься новый интересный романъ гр. Е. А. Саліаса „Ловеласъ"; 52 №№ еженед. обозрѣнія политической и общественной жизни; 12 №№ журнала „Парижскія Моды Хозяйство и Домоводство", со множествомъ рисунковъ и полезныхъ указаній; 12 №№ выкроекъ на отдѣльныхъ большихъ листахъ.

Кромѣ всего этого, годовые подписчики получатъ БЕЗПЛАТНО большую картину проф. Ю. Ю. КЛЕВЕРА „ВЕЧЕРНЯЯ ЗАРЯ" Размѣръ картины, отпечатанной масляными красками, 12×18 верш. Въ отдѣльной продажѣ цѣна этой картины 5 руб.

ПОДПИСНАЯ ЦѢНА: на годъ безъ дост. въ СПБ. 6 р., съ дост. и перес. 7 р., на 6 м.—3 р. 50 к., на 3 м.—1 р. 75 к., за границу—11 р. РАЗСРОЧКА допускается по полугодіямъ и четвертямъ года. Подписки просятъ адресовать на имя редактора-издателя Ник. Ѳед. Мертца. (СПБ. Невскій, 170).

ГЛАВНАЯ КОНТОРА ЖУРНАЛА „СѢВЕРЪ": СПБ., НЕВСКІЙ, 170.

4—21

Дозволено Цензурою, Тифлисъ, 18 Января 1903 г. Электропечатня Груз. Издат. Т—ва, Б.-Ванкская ул.